

УДК 94+327.58](477.75–076)«2014/2016»+327(477+470)

Баскакова А. С.,
аспірантка кафедри історії,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Київський славістичний університет»
(Україна, Київ), Anyabask@gmail.com

ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ «КРИМСЬКОЇ ПРОБЛЕМИ» В УКРАЇНСЬКО–РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

На основі різнопланових джерел досліджено факти порушення прав представників кримськотатарської громади після окупації Кримського півострову Російською Федерацією. Запропоновано заходи, які необхідно вжити на національному та міжнародному рівнях з метою захисту прав кримських татар в окупованому Криму.

Ключові слова: «кримська проблема», українсько–російські відносини, права людини, кримські татари, окупація, репресивна політика, «добровільна» депортація.

Після окупації Російською Федерацією Кримського півострову – невід'ємної частини території України – на терені Криму відбуваються масштабні та систематичні порушення прав людини. Зокрема, йдеться про постійні утиски кримських татар, які вимушені або пристосовуватись до політики Кремля, спрямованої на реалізацію тотального контролю за діяльністю кримськотатарської громади в цілому, або знову шукати нове місце проживання, покидаючи півострів. Дії Москви не лише несуть загрозу регіональній та міжнародній стабільності, але й призвели до стагнації в політичному та соціально–економічному розвитку українсько–російських відносин, що супроводжується постійними економічними, інформаційними та іншими війнами.

Протягом останніх двох років з моменту окупації Російською Федерацією Криму ситуація із дотриманням прав людини на півострові значно погіршилась. Це створило підстави для того, щоб Уповноважений Верховної Ради України з питань людини Валерія Лутковська назвала Крим «півостровом страху». Вбивства, тортури, викрадення людей, переслідування журналістів, репресії проти кримських татар та українських активістів, сфабриковані кримінальні справи, неправомірні обшуки, обмеження релігійних свобод, примушення до прийняття російського громадянства, використання напіввійськових збройних формувань, боротьба з інакомисленням – все це стало частиною життя кримчан [1, с. 4].

Таким чином, *актуальність* гуманітарного аспекту «кримської проблеми» обумовлена передусім репресивними діями Кремля по відношенню до кримської громади в цілому та кримських татар зокрема, які набирають обертів та потребують особливої уваги з боку не лише вітчизняного політикуму, але й експертної та наукової спільноти нашої держави.

Важливість дослідження гуманітарного аспекту «кримської проблеми» в українсько–російських відносинах обумовлена передусім її *науковим та практичним значенням*. Адже ситуація із дотриманням прав людини на Кримському півострові виходить за межі компетенції двох держав, привертає увагу світового співтовариства, зокрема правозахисних організацій, які зацікавлені в стабілізації ситуації та наданні допомоги кримчанам, котрі стали жертвами сучасного режиму Москви.

Гуманітарний аспект «кримської проблеми» в українсько–російських відносинах загалом та проблема

забезпечення прав кримських татар в окупованому Криму зокрема за період з березня 2014 року по листопад 2016 року представлена переважно в звітах міжнародних організацій, неурядових громадських об'єднань, різноманітних фондів тощо. Найбільшого резонансу отримала доповідь, представлена громадською організацією «Український інститут дослідження екстремізму», під назвою «Півострів страху: хроніка окупації та порушення прав людини в Криму» (під ред. Т. Печончик) [1, с. 4].

Враховуючи багатомірність гуманітарного аспекту «кримської проблеми» в українсько–російських відносинах, спробуємо звзвити предмет дослідження до питання дотримання прав людини на Кримському півострові, акцентуючи увагу на становищі кримських татар після окупації. Таким чином, *метою* нашої статті становитиме вивчення фактів порушення прав представників кримськотатарської громади, а також заходів протидії системі переслідувань, які вживаються на різних рівнях.

Мета статті обумовила формулювання її *завдань*:

– по–перше, розкрити факти переслідувань кримськотатарської громади, яка являє собою системно організовану опозицію окупаційному режиму;

– по–друге, розробити авторські рекомендації щодо можливих шляхів розв'язання ситуації із порушенням прав людини, яка лише загострюється й потребує негайного втручання з боку не лише політичного істеблішменту, але й наукових та експертних кіл.

Після анексії РФ Кримського півострову під загрозою опинилися права та свободи кримських татар, які фактично стали жертвами окупаційного режиму та репресивної політики Москви. Боротьбу за відстоювання прав людини, прояви постійної незгоди із курсом правлячого режиму, що спрямований на знищення кримськотатарської нації шляхом її повторної депортації, самопроголошена кримська влада розглядає як загрозу існуванню окупаційного режиму в цілому.

Розглянемо факти конкретних порушень прав людини.

Право людини на свободу думки, совісті та релігії було порушено неодноразово. Зокрема, право на свободу совісті та свободу асоціацій було не додержано під час незаконного арешту співробітниками ФСБ в січні 2015 року Нурі Примова за підозрою у причетності до діяльності «Хізб ут–Тахрір», яку безпідставно було визнано терористичною організацією 14 лютого 2003 року рішенням Верховного суду РФ [2]. Як результат було відкрито кримінальну справу за статтею 205.5 Кримінального кодексу (організація діяльності терористичної організації та участь в ній) [3]. Згодом 7 вересня 2016 року активіст був засуджений до 5 років колонії загального режиму. Відповідно до обвинувального вироку Північнокавказького окружного військового суду Нурі Примов разом із Русланом Зейтуллаєвим, Рустанов Ваїт і Фератом Сейфуллаєвим організували і брали участь в діяльності терористичної організації «Хізб ут–Тахрір» в Севастополі: реалізовували другий етап побудови «всесвітнього халіфату» (теократичної ісламської держави), який передбачав «підбурювання населення» до дій, спрямованих на «ліквідацію органів державної влади, порушення суверенітету і державної цілісності РФ», «насилницьке захоплення влади і насилницьку

зміну конституційного ладу РФ», «проведення мітингів з вимогою від влади передачі влади «халіфату»; на третьому етапі передбачалося об'єднання РФ з «халіфатом» [4].

Проте варто зазначити, що ні в згаданому вище рішенні Верховного Суду РФ про заборону «Хізб ут-Тахрір», ні в матеріалах кримінальних справ, розслідуваних в Росії і країнах СНД, немає конкретних фактів, що свідчать про терористичну або будь-яку насильницьку діяльність організації. Також немає даних про причетність «Хізб ут-Тахрір» до діяльності джихадистських груп в Європі або на Близькому Сході, більш того, організація зазнає критики з боку радикалів за «ухилення від джихаду». У рішенні Верховного Суду РФ діяльності «Хізб ут-Тахрір» присвячено три абзаци, в першому з яких декларується мета організації – створення «всесвітнього ісламського халіфату», в другому зазначається ведення масованої ісламістської пропаганди, в третьому згадується заборона її діяльності в Узбекистані і деяких арабських країнах. Ці формулювання самі по собі не можуть слугувати підставою для визнання організації терористичною [4]. Таким чином, звинувачення ґрунтуються лише на теоретичних міркуваннях про політику та релігію представників цієї організації й зберіганні літератури, яка розглядається як екстремістська з точки зору окупаційного режиму.

Слід зауважити, що політика окупаційного режиму суперечить нормам міжнародного гуманітарного права. З моменту окупації РФ не мала права скасовувати діюче кримінальне законодавство та замінювати його своїм. До того ж, рішення про порушення діючих норм кримінального законодавства уповноважені приймати виключно неполітичні військові суди, але аж ніяк самопроголошена влада від імені окупаційного режиму [5, с. 27]. В цьому зв'язку варто зазначити, що на терені України «Хізб ут-Тахрір» – легальна організація. Ще один важливий аспект – затримані особи можуть перебувати під вартою лише на території окупованої держави або її частини. Адже згідно із нормами міжнародного гуманітарного права заборонено переміщення цивільного населення окупованої території, за винятком тих випадків, коли йдеться про заходи щодо забезпечення безпеки населення та існування загрози військового характеру.

Щодо обмеження права людини на свободу віросповідання, то місцева влада застосовує заходи, спрямовані на контроль діяльності релігійних громад. Робляться спроби відібрати у віруючих мечеті або передати їх у підпорядкування спільноти, яка є більш лояльною до нової влади, або взагалі їй підконтрольна. Наразі в окупованому Криму з'явився великий список «забороненої літератури», до якого входить і релігійна література, що трактується як екстремістська і має бути знищена відповідно до діючого законодавства РФ [6].

Право на свободу висловлювань порушується систематично. Яскравим прикладом такого недотримання є захоплення приміщення редакції «Центру журналістських розслідувань» представниками так званої кримської самооборони в червні 2014 року з вимогою пред'явити документи про реєстрацію ЗМІ й договір оренди. Незабаром після інциденту орендодавець зажадав розірвання договору оренди [7].

Жертвами насилля з боку самопроголошеної влади стали не лише журналісти зазначеної організації (Анна Андрієвська за друк статті про батальйон «Крим», який інкримінують заклики до повалення «влади» в Криму; Наталія Кокоріна як свідок, у якої вилучили особистий ноутбук, та ін.), але й інших, зокрема, Кримського правозахисного центру, Національної спілки журналістів України, Центру журналістських розслідувань [7].

3 березня 2014 року було закрито телерадіомовний канал «Черноморская» – найбільшу незалежну телерадіомовну компанію на Кримському півострові [8].

3 1 квітня 2015 року на території окупованого Криму припинилось мовлення єдиних у світі кримськотатарського телевізійного каналу «АТР» (підстава – наявність матеріалів, які мають відношення до розслідування кримінальної справи №2014467091 за фактом смерті двох осіб під час подій 26 лютого 2014 року перед Верховною Радою Автономної Республіки Крим), дитячого телевізійного каналу «Lale» і радіостанції «Мейдан»; заборонено вихід друкованих видань «Авдет», «Кириім» та інших органів; припинено діяльність інформаційного агентства «QHA», причиною закриття якого була відмова Федеральної служби з нагляду в сфері зв'язку, інформаційних технологій та масових комунікацій (Роскомнагляду) у їхній переєстрації [9]. При цьому Роскомнагляд посилається тільки на ст. 13 Закону «Про ЗМІ», яка лише констатує право уповноважених органів відмовляти за певних умов у реєстрації [10].

Такі дискримінаційні щодо незалежних кримськотатарських ЗМІ заходи «влади» викликали масове обурення кримських татар та діаспори, крім цього, відомі правозахисники, журналісти та громадські діячі Росії виступили проти дискримінації та загрози закриття таких медіа.

Міжнародна правозахисна організація «Репортери без кордонів» заявила, що після анексії Росією Криму на півострові майже не залишилося незалежних ЗМІ, а незалежні журналісти в Криму піддаються погрозам, переслідуванням та нападам. Відзначається, що за рік після окупації Росія встановила контроль майже над всіма кримськими ЗМІ, в яких майже повністю відсутня можливість критичного підходу до висвітлення подій, а багатьом незалежним журналістам та блогерам через репресії довелося покинути Крим. Такі дії з боку окупаційного режиму є прямим порушенням Декларації ООН про права корінних народів [11].

Право на свободу мирних зібрань також неодноразово порушувалося. Найбільшого резонансу отримали такі факти як адміністративне переслідування лікаря Сергія Дуба за участь у мирному зібранні з нагоди Дня прапора України 23 серпня 2014 року [1, с. 36], адміністративні переслідування кримських татар Саніі Аметової і Юнуса Неметуллаєва за організацію покладання квітів 18 травня 2015 року (День пам'яті жертв депортації кримських татар та інших народів Криму, 1944 рік) [12], членів Українського культурного центру Вельдара Шукурджієва і Леоніда Кузьміна за акцію 9 березня 2015 року (День народження Т. Г. Шевченка) та 14 жовтня 2015 року (День захисника України) [13]. Під час мітингу 18 травня 2014 р. представники «сил самооборони» затримали кримськотатарського журналіста Османа Пашаєва, його

оператора Ченгіза Кізгіна (громадянина Туреччини) та сім інших осіб [14].

Таким чином, сьогодні практично неможливо реалізувати право на свободу зібрань, особливо якщо йдеться й про залучення ЗМІ до подібних заходів. В анексованому Криму практично не залишилось вільних медіа. Весь медіа-простір працює на російську пропагандистську машину, що реалізовує цілі окупаційного режиму.

Право на свободу об'єднань також викривлялось. Відомі факти грубого спотворення прав людини. Зокрема були піддані кримінальному переслідуванню координатори Комітету захисту прав кримськотатарського народу за діяльність «незарєєстрованої організації». Окрім цього, 10 грудня 2014 року в День захисту прав людини співробітники прокуратури, ФСБ та МВС РФ попередили координаторів Комітету захисту прав кримськотатарського народу про заборону на проведення мітингів в цей день. 17 січня 2015 року в Сімферополі група «тітушок» вчинила напад на учасників Всекримської конференції, скликаної Комітетом із захисту прав кримських татар [6].

Російська влада продовжує політику залякування кримських татар для попередження їх активної участі у масових заходах. Стає поширеною практика проведення своєрідних «профілактичних бесід» з активістами кримськотатарського руху з метою їх залякування, як це відбулося, зокрема, напередодні Дня пам'яті Номана Челебиджихана (відомого кримськотатарського політика та громадського діяча, першого голови уряду Кримської Народної Республіки, організатора І Курултаю кримськотатарського народу, муфтія мусульман Криму) 18 травня 2014 року [6].

Ще одним грубим фактом порушення права на свободу мирних зібрань стало визнання так званим Верховним судом Криму Меджлісу кримськотатарського народу «екстремістською організацією» та проголошення його діяльності незаконною в Росії. Позовну заяву до суду було подано так званим прокурором Криму Наталією Поклонською, яка на засіданні «суду» заявила, що Меджліс веде антиросійську діяльність на догоду Заходу, назвавши лідерів і членів Меджлісу «маріонетками в руках великих західних ляльководів». На думку «прокурора», «Меджліс потрібен тільки для розпалювання ворожнечі, ненависті», його члени використовують кримськотатарський народ як «розмінну монету». 29 вересня 2016 року Верховний суд РФ остаточно визнав законним рішення так званого Верховного суду анексованого Криму від 26 квітня 2016 року про визнання Меджлісу кримськотатарського народу «екстремістською організацією» і заборону його діяльності в Росії [15].

Паралельно із судовим процесом були арештовані банківські рахунки Благодійної організації «Фонду «Крим», яка підтримувала діяльність Меджлісу. Відбулося примусове виселення його із власного приміщення, яке організація надавала під офіс Меджлісу, що спричинило призупинення його діяльності. Російська влада вважає, що кримські татари, маючи історичний досвід боротьби з режимом, можуть очолити татарський, тюркський та навіть мусульманський світ Росії, що складе загрозу діючій владі. «Тому сьогодні, – вважає глава Меджлісу

Рефат Чубаров, – російська влада на окупованій території шукає серед кримських татар таких, які зможуть гарантувати їм контроль над своїм народом. Результатом цього пошуку стало створення на початку грудня 2014 року руху кримськотатарського народу «Къырым», який має на меті діяти у восьми регіонах Росії» [16].

На думку Руслана Кермача, рішення про заборону Меджлісу кримськотатарського народу є безпрецедентним з моменту анексії Кримського півострова наступом окупаційної російської влади на фундаментальні норми міжнародного права і права людини в Криму. Серед іншого, рішення про заборону представницького органу самоврядування кримських татар прямо порушує Декларацію ООН про права корінних народів, якою гарантовані права на представництво та самоврядування для корінних народів. Крім безпосередньо позбавлення права кримських татар на реалізацію своїх фундаментальних прав, рішення окупаційної влади в Криму створює юридичні підстави для репресій і кримінальних переслідувань щодо нинішніх членів Меджлісу, представників регіональних меджлісів і пов'язаних з ними структур, які в цілому налічують щонайменше 2500 кримських татар. Не виключено, що коло переслідуваних окупаційною владою в Криму в перспективі може виявитися набагато ширше, і під приводом «співробітництва з екстремістською організацією» охопить також і колишніх членів Меджлісу, їхні сім'ї та родичів, близькі до Меджлісу громадські організації тощо [17].

Зазнала утисків з боку окупаційного режиму й одна з найстаріших громадських організацій «Ліга кримськотатарських жінок», керівником якої є дружина лідера кримськотатарського народу Мустафи Джемілева Сафінар. В грудні 2015 року організація була вимушена покинути свій офіс, розташований у приміщенні Республіканської кримськотатарської бібліотеки ім. І. Гаспринського. Підстава – заява директора бібліотеки Гульнари Ягьяєвої про те, що будівля стара й потребує ремонту, тому перебування людей на її території є небезпечним для людського життя. Варто зауважити, що більше 20 років у цій будівлі знаходився офіс «Ліги кримськотатарських жінок». Звичайно, дана підстава була лише формальним приводом, а реальною причиною стало те, що Сафінар є дружиною лідера кримськотатарського народу Мустафи Джемілева, якому окупаційний режим заборонив в'їзд на півострів [18].

Таким чином, з метою незаконного обмеження фундаментальних прав і свобод кримських татар окупаційна влада використовує репресивне законодавство Російської Федерації, яке спрямоване на тотальну заборону нелояльним до окупаційного режиму особам реалізовувати права на свободу думки, совісті та релігії, свободу висловлювань, зокрема в ЗМІ, свободу мирних зібрань тощо.

Ще одним важливим питанням залишається **примус кримських татар до «добровільної» депортації**. Сьогодні, за різними даними, Крим залишили близько 20 тисяч осіб. З них, за даними голови Меджлісу кримськотатарського народу Рефата Чубарова, 10 тисяч – кримські татари. По відношенню до корінного кримськотатарського народу окупаційна влада

розгорнула тотальний наступ з метою його фізичного витіснення за межі батьківщини. Початком реалізації такої політики стали заборони на в'їзд до Криму М. Джемілеву, Р. Чубарову та І. Юкселю. Російська окупаційна влада в Криму змушує кримських татар залишати півострів, застосовуючи різні способи. В першу чергу, це внесення в кримське суспільство загрозливих викликів, які сприймаються людьми як особиста небезпека. Одним із способів позбавитися від нелояльно налаштованих кримських татар є призов на службу в збройних силах РФ. У разі відмови від служби в російській армії на них чекає кримінальне переслідування. Тому кримські татари змушені будуть виїздити з півострова, тобто йдеться про те, що окупаційна влада змушує до «добровільної» депортації кримських татар [6].

У вересні 2016 року Комісія з міграції Ради з питань міжнародних відносин при президенті РФ заявила про те, що жителів південних регіонів, зокрема – Криму та Севастополя – пропонується переселити в малонаселені райони Далекого Сходу і Сибіру. У комісії необхідність впровадження програми пов'язують з нестачею працездатного населення в ряді російських регіонів, заповнити яку планується за рахунок масового переселення мешканців з областей, в котрих спостерігається надлишок трудових ресурсів [19].

Отже, як ми бачимо, 1944 рік повертається. Нещодавно репатрійовані кримські татари вимушені знову покидати рідну землю «в пошуках кращого життя».

Висновки та рекомендації. Таким чином, події, які відбулись в окупованому Криму, призвели до загострення міжнародних та міжконфесійних відносин на півострові. У разі продовження Москвою репресивної політики ситуація в Криму може перерости в масштабний конфлікт на етнопівдальному ґрунті. Ситуація потребує втручання з боку офіційного Києва, який повинен захистити кримських татар, котрі відмовились від російського громадянства й потребують захисту з боку Української держави, та світової спільноти, яка окрім декларацій та заяв, що лунають з уст очільників міжнародних організацій, має вжити низку заходів, спрямованих на розв'язання наслідків реалізації політики окупаційного режиму та «нovoї кримської влади».

З метою захисту прав кримських татар в окупованому Криму доцільно вжити такі заходи:

– на національному рівні: (1) закріпити на законодавчому рівні правовий статус кримських татар як корінного (автохтонного) народу України з метою визначення механізмів захисту фундаментальних прав кримськотатарської громади, яка була вимушена покинути після окупації Кримський півострів та поселитись на материковій частині нашої держави. Невдалі спроби ухвалити подібні законодавчі акти в рамках засідань Верховної Ради зайвий раз свідчать про небажання Києва дотримуватись міжнародних зобов'язань у сфері прав людини; (2) розробити механізм надання державного сприяння неурядовим громадським організаціям, волонтерським об'єднанням тощо, метою діяльності яких є надання допомоги кримським татарам в забезпеченні захисту їх прав як на півострові, так і на терені материкової України, а

також інформування населення та світової спільноти про реальну ситуацію в Криму, яка стосується порушень прав кримських татар на півострові;

– на міжнародному рівні: активно залучити міжнародні організації (ОБСЄ, РЄ, ООН та ін.) до моніторингу проблеми забезпечення фундаментальних прав кримських татар в Криму; результати спостережень оприлюднювати на різноманітних глобальних та регіональних форумах.

Список використаних джерел

1. Полуостров страха: хроника оккупации и нарушения прав человека в Крыму / Под общей редакцией Т. Печончик. – Киев: ОО «Украинский институт исследования экстремизма», 2015. – 83 с.
2. Преследование организации «Хизб ут–Тахрир» / Официальный сайт правозащитного центра «Мемориал» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://memohrc.org/special-projects/presledovanie-organizacii-hizb-ut-tahrir> – Название с экрана. – Дата обращения: 21.10.2016.
3. Статья 205.5. Организация деятельности террористической организации и участие в деятельности такой организации (введена Федеральным законом от 02.11.2013 N 302-ФЗ) / Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 06.07.2016) / Официальный сайт компании «КонсультантПлюс» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/b3c75b6ea12bfa94d8edc4d027b3fa1ab7b6a27e/ – Название с экрана. – Дата обращения: 21.10.2016.
4. Примов Нури (Юрий) / PolitPressing.org / политические преследования в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://politpressing.org/data/54e85fa9f07a780300283be6> – Название с экрана. – Дата обращения: 21.10.2016.
5. Лукашук И. И. Международное право: особенная часть: учебник для студентов юридических факультетов и вузов / И. И. Лукашук / Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 517 с.
6. Мазука Л. І. Щодо дотримання прав кримськотатарського народу в анексованому Криму. Аналітична записка / Л. І. Мазука [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1798/> – Назва з екрану. – Дата звернення: 29.10.2016.
7. Наступ на кримські медіа: від переслідувань журналістів до позбавлення ліцензій ЗМІ / Веб-сайт Всеукраїнської професійної спілки «Незалежної медіа-профспілки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nmpu.org.ua/2016/04/nastup-na-krymski-media-vid-peresliduvan-zhurnalistiv-do-pozbavlennya-litsenzij-zmi/> – Назва з екрану. – Дата звернення: 23.10.2016.
8. Міятович Д. Свобода ЗМІ в облозі в Україні / Д. Міятович / Доповідь Представниці ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації / Офіційний веб-сайт Організації з безпеки та співробітництва в Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/fom/119419?download=true> – Назва з екрану. – Дата звернення: 23.10.2016.
9. Наступ на кримські медіа: від переслідувань журналістів до позбавлення ліцензій ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/133143> – Назва з екрану. – Дата звернення: 24.10.2016.
10. Статья 13. Отказ в регистрации / Закон РФ от 27.12.1991 N 2124-1 (ред. от 03.07.2016) «О средствах массовой информации» (с изм. и доп., вступ. в силу с 15.07.2016) Официальный сайт компании «КонсультантПлюс» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_1511/51576f1b3eebefb419952abb73a3647333a3f5a3/ – Название с экрана. – Дата обращения: 24.10.2016.
11. ФСБ запустила новый виток преследования журналистов у Криму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukr.lb.ua/news/2015/03/13/298405_fsb_zapustila_noviy_vitok.html – Назва з екрану. – Дата звернення: 26.10.2016.
12. В Криму будут судить женщину за организацию митинга в День депортации крымских татар [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.rbc.ua/rus/news/krymu-budut-sudit-zhenshchinu-organizatsiyu-1434279977.html> – Название с экрана. – Дата обращения: 26.10.2016.
13. «Увольнение, постоянные допросы в ФСБ и запрет на въезд», – жизнь украинских активистов в оккупированном Крыму спустя год после участия в митинге памяти Шевченко

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://censor.net.ua/photo_news/379427/uvolnenie_postoyannye_doprosy_v_fsb_i_zapret_na_vezd_jizn_ukrainskih_aktivistov_v_okkupirovanomom_krymu – Названіє с екрану. – Дата обращения: 27.10.2016.

14. Публічна заява: Переслідування і насильство проти кримських татар з боку державних і недержавних суб'єктів. – 23.05.2014 / Офіційний веб-сайт «Amnesty International Ukraine» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://amnesty.org.ua/nws/publicna-zayava-peresliduvannya-i-nasi/> – Назва з екрану. – Дата звернення: 29.10.2016.

15. В окупованому Криму «суд» заборонив діяльність Меджлісу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/v-okupovanomu-krymu-sud-zaboroniv-diyalnist-medzhlisu-638322.html> – Назва з екрану. – Дата звернення: 30.10.2016.

16. Путин ищет для крымских татар своего «Кадырова» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.depo.ua/rus/politics/putin-ishchet-dlya-krymskih-tatar-svoego-kadyrova-chubarov-28102014150000> – Названіє с екрану. – Дата обращения: 30.10.2016.

17. Кермач Р. Заборона Меджлісу – підстава для нових і посилення вже наявних санкцій проти Росії / Р. Кермач // Україна у фокусі // Щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень. – Вересень – жовтень 26 – 2 2016. – Фонд «Демократичні ініціативи» Ілька Кучеріва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/uploads/pdf/168213055757f4b19f406e38.06470482.pdf> – Назва з екрану. – Дата звернення: 30.10.2016.

18. Окупанти в Криму виганяють «Лігу кримськотатарських жінок» з офісу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/12/26/7093834/> – Назва з екрану. – Дата звернення: 01.11.2016.

19. Крымчан хотят переселить на Дальний Восток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://inforesist.org/krymchan-hotyat-pereselit-na-dalniy-vostok/> – Названіє с екрану. – Дата обращения: 02.11.2016.

References

1. Poluostrov straha: hronika okkupacii i narusheniya prav cheloveka v Krymu / Pod obshchey redakciej T. Pechonchik. – Kiev: OO «Ukrainskij institut issledovaniya jekstremizma», 2015. – 83 s.

2. Presledovanie organizacii «Hizb ut-Tahrir» / Oficial'nyj sayt pravozashhitnogo centra «Memorial» [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://memohrc.org/special-projects/presledovanie-organizacii-hizb-ut-tahrir> – Nazvanie s jekrana. – Data obrashhenija: 21.10.2016.

3. Stat'ja 205.5. Organizacija dejatel'nosti terroristicheskoj organizacii i uchastie v dejatel'nosti takoj organizacii (vvedena Federal'nym zakonom ot 02.11.2013 N 302-FZ) / Ugolovnyj kodeks Rossijskoj Federacii ot 13.06.1996 N 63-FZ (red. ot 06.07.2016) / Oficial'nyj sayt kompanii «Konsul'tantPljus» [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/b3c75b6ea12bfa94d8edc4d027b3fa1ab7b6a27e/ – Nazvanie s jekrana. – Data obrashhenija: 21.10.2016.

4. Primov Nuri (Jurij) / PolitPressing.org / politicheskie presledovaniya v Rossii [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://politpressing.org/data/54e85fa9f07a780300283be6> – Nazvanie s jekrana. – Data obrashhenija: 21.10.2016.

5. Lukashuk I. I. Mezhdunarodnoe pravo: osobennaja chast': uchebnik dlja studentov juridicheskikh fakul'tetov i vuzov / I. I. Lukashuk / Izd. 3–e, pererab. i dop. – M.: Volters Kluver, 2005. – 517 s.

6. Mazuka L. I. Shhodo dotrymannja prav kryms'kotatars'kogo narodu v aneksovanomu Krymu. Analitychna zapyska / L. I. Mazuka [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.niss.gov.ua/articles/1798/> – Nazva z ekranu. – Data zvernennja: 29.10.2016.

7. Nastup na kryms'ki media: vid peresliduvan' zhurnalistiv do pozbavlenija licenzij ZMI / Veb-sajt Vseukrai'ns'koi' profesijnoi' spilky «Nezaleznoi' media-profspilky Ukrai'ny» [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://nmpu.org.ua/2016/04/nastup-na-krymski-media-vid-peresliduvan-zhurnalistiv-do-pozbavleniya-licenzij-zmi/> – Nazva z ekranu. – Data zvernennja: 23.10.2016.

8. Mijatovych D. Svoboda ZMI v oblozi v Ukrai'ni / D. Mijatovych / Dopovid' Predstavnyi OBSJe z pytan' svobody zasobiv masovoi' informacii' / Oficijnyj veb-sajt Organizacii' z bezpeky ta spivrobotnyctva v Jevropi [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.osce.org/uk/fom/119419?download=true> – Nazva z ekranu. – Data zvernennja: 23.10.2016.

9. Nastup na kryms'ki media: vid peresliduvan' zhurnalistiv do pozbavlenija licenzij ZMI [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://tyzhden.ua/News/133143> – Nazva z ekranu. – Data zvernennja: 24.10.2016.

10. Stat'ja 13. Otkaz v registracii / Zakon RF ot 27.12.1991 N 2124-1 (red. ot 03.07.2016) «O sredstvah massovoj informacii» (s izm. i dop., vstup. v silu s 15.07.2016) Oficial'nyj sayt kompanii «Konsul'tantPljus» [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_1511/51576f1b3eebefb419952abb73a364733a3f5a3/ – Nazvanie s jekrana. – Data obrashhenija: 24.10.2016.

11. FSB zapustyla novyj vyток peresliduvannya zhurnalistiv u Krymu [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://ukr.lb.ua/news/2015/03/13/298405_fsb_zapustila_noviy_vitok.html – Nazva z ekranu. – Data zvernennja: 26.10.2016.

12. V Krymu budut sudit' zhenshinu za organizaciju mitinga v Den' deportacii krymskih tatar [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://www.rbc.ua/rus/news/krymu-budut-sudit-zhenshchinu-organizatsiyu-1434279977.html> – Nazvanie s jekrana. – Data obrashhenija: 26.10.2016.

13. «Uvol'nenie, postoyannye doprosy v FSB i zapret na #vezd», – zhizn' ukrainskih aktivistov v okkupirovanom Krymu spustja god posle uchastija v mitinge pamjati Shevchenko [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://censor.net.ua/photo_news/379427/uvolnenie_postoyannye_doprosy_v_fsb_i_zapret_na_vezd_jizn_ukrainskih_aktivistov_v_okkupirovanom_krymu – Nazvanie s jekrana. – Data obrashhenija: 27.10.2016.

14. Publichna zajava: Peresliduvannya i nasylstvo proty kryms'kyh tatar z boku derzhavnyh i nederzhavnyh sub'jektiv. – 23.05.2014 / Oficijnyj veb-sajt «Amnesty International Ukraine» [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://amnesty.org.ua/nws/publicna-zayava-peresliduvannya-i-nasi/> – Nazva z ekranu. – Data zvernennja: 29.10.2016.

15. V okupovanomu Krymu «sud» zaboronyv dijial'nist' Medzhlisu [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://tsn.ua/ukrayina/v-okupovanomu-krymu-sud-zaboroniv-diyalnist-medzhlisu-638322.html> – Nazva z ekranu. – Data zvernennja: 30.10.2016.

16. Putin ishhet dlja krymskih tatar svoego «Kadyrova» [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.depo.ua/rus/politics/putin-ishchet-dlya-krymskih-tatar-svoego-kadyrova-chubarov-28102014150000> – Nazvanie s jekrana. – Data obrashhenija: 30.10.2016.

17. Kermach R. Zaborona Medzhlisu – pidstava dlja novyh i posylenija vze najavnyh sankcij proty Rosii' / R. Kermach // Ukrai'na u fokusi // Shhotyzhnevij informacijno-analitchnyj bjuletень. – Veresen' – zhovten' 26 – 2 2016. – Fond «Demokratychni inicjatyvy» Il'ka Kucheriva [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://dif.org.ua/uploads/pdf/168213055757f4b19f406e38.06470482.pdf> – Nazva z ekranu. – Data zvernennja: 30.10.2016.

18. Okupanty v Krymu vyganajut' «Ligu kryms'kotatars'kyh zhynok» z ofisu [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/12/26/7093834/> – Nazva z ekranu. – Data zvernennja: 01.11.2016.

19. Krymchan hotjat pereselit' na Dal'nij Vostok [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://inforesist.org/krymchan-hotyat-pereselit-na-dalniy-vostok/> – Nazvanie s jekrana. – Data obrashhenija: 02.11.2016.

Baskakova A. S., postgraduate of Department of History, «Higher Educational Institution «Kyiv Slavonic University» (Ukraine, Kyiv), Anyabask@gmail.com

A humanitarian aspect of the «Crimea problem» in Ukrainian–Russian relations

Facts of violation of human rights of Crimea Tatars after occupation of the Crimea peninsula were researched on the base of diversified sources. The measures that should be taken at national and international levels in order to protect the rights of the Crimean Tatars in the occupied Crimea were proposed.

Keywords: «Crimea problem», Ukrainian–Russian relations, human rights, the Crimea Tatars, occupation, repressive policy, «a voluntary» deportation.

* * *